

Considering the number of problems in the system of university education, the contemporary French government took some steps to improve the system of humanitarian education, held active reforming of higher education in general.

It was indicated that in order to improve the training of students in the university humanitarian faculties, at the faculties of literature so-called propaedeutic course has been introduced.

Among the main important features, which higher humanitarian French school gained while should be named it's democratization, the complication of the structure and the increase in its composition of importance of research units, a significant increase in funding of the education system, which had a positive impact on improving the infrastructure of universities.

In 1964 – 1967 a number of reforms in higher education in the system of higher education in general and particular humanitarian were adopted. The basic principles of these reforms were the reorganization of cycles of university education and the creation of separate diplomas on various stages of study. In addition, the reforms were aimed at social and technical diversity of study, increasing the number of training programs.

In 1968 was adopted the Law about the orientation of higher education, which summed the new basis for the functioning of higher education by setting some rules and specifying educational features and research process in French universities. It was established that this base was quite liberal: pedagogical, educational and financial administrative autonomy, expressed in the presence of specific rights and organizations within the university was quite broad. At the same time a serious state control over the activities of universities remained, it was necessary for the normal functioning of higher education.

The Law about the orientation fixed also the need and the obligation of various activities of universities, among which: ensuring the conditions for independent learning and research, openness of teachers' activities.

Key words: *higher humanitarian education, university reform process, archaic, conformity, curriculum, propaedeutic course, centralization.*

УДК 37.046:372.7(477)

В. М. Солощенко,

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ПОГЛЯД НІМЕЦЬКОМОВНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті висвітлюється варіативність інтерпретації поняття неформальна освіта з позиції науковців німецькомовних країн, зокрема Німеччини, Австрії, Швейцарії тощо. Визначено, що освіта впродовж життя містить певні типи навчання, а саме: формальне, неформальне та інформальне. Доведено, що трактування поняття «неформальна освіта» має значну варіативність, його сутність полягає в існуванні будь-якою організованої, систематичної освітньої діяльності, що проводиться поза межами формальної системи освіти для забезпечення обраними (визначеними) видами навчання окремих підгруп населення, як дорослих, так і дітей.

Ключові слова: *освіта, формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта, дорослі, німецькомовні країни, розвиток.*

Постановка проблеми. На початку XXI століття зростання глобалізаційних, інтернаціоналізаційних і соціальних процесів, що відбуваються у світі, актуалізують конкуренцію між державами в усіх сферах

життя, що вимагає ефективного використання потенціалу людини. Національна система освіти кожної країни повинна бути адекватною сучасним вимогам часу та конкурентоспроможною на ринку освітніх послуг.

Це спричинило заміну концепції «освіти на все життя» концепцією «освіта впродовж життя» як стратегічний чинник та ресурс цивілізації, значущий потенціал кожної країни. Новими прогресивними цілями для Європи, зокрема й Німеччини, Австрії, Швейцарії, Ліхтенштейну та Люксембургу стало забезпечення розвитку системи неперервної освіти в країнах, підвищення якості й ефективності освіти з метою забезпечення економічної конкурентоспроможності держави, підвищення рівня професійної педагогічної освіти, полегшення доступу до освіти, відкритості освітніх систем на міжнародній арені, впровадження інформаційно-комунікативних технологій. Таке спрямування освітньої політики німецькомовних країн, насамперед, Німеччини, сприяє просуванню процесу інтернаціоналізації в національні освітні системи та формуванню освітнього простору.

Інтеграція України в Європейське співтовариство потребує ретельного вивчення специфіки становлення та розвитку неформальної освіти в загальносвітовому масштабі. У цьому контексті великий інтерес становить вивчення досвіду навчання людей різного віку у провідних розвинених країнах світу, зокрема в Німеччині, Австрії, Швейцарії тощо.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретичні аспекти неперервної освіти дорослих стали предметом вивчення у працях В. П. Андрущенка, С. Г. Вершловського, Б. С. Гершунського, Т. М. Дяськова, І. А. Зязюна, В. Г. Кременя, О. В. Матвієнко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєвої та ін.

Порівняльно-педагогічні дослідження у сфері становлення й розвитку неперервної освіти у країнах ЄС висвітлюються в науковому доробку Н. В. Абашкіної, М. П. Лещенко, Л. П. Пуховської, Г. Ю. Ніколаї, О. І. Огієнко, А. А. Сбруєвої та ін.

Заслужують на увагу наукові дослідження німецькомовних авторів, які безпосередньо присвячені питанням розвитку освіти дорослих у зарубіжних країнах, – В. Кем (В. Kehm) (Німеччина), У. Тайхлер (U. Teichler) (Німеччина), С. Шпоун (S. Spoun) (Австрія), У. Штегер (U. Steger) (Австрія), Е. Кортє (E. Korte) (Швейцарія), К. Хан (K. Hahn) (Німеччина), К. Шнітцер (K. Schnitzer) (Люксембург) та ін.

Проте варіативність інтерпретації поняття неформальна освіта з позиції науковців німецькомовних країн потребує додаткового вивчення.

Метою статті є інтерпретація поняття «неформальна освіта» з позиції німецькомовного наукового світу.

Для реалізації цієї мети виокремлено такі завдання: дослідити варіативність трактувань поняття неформальна освіта та визначити його сутність.

Виклад основного матеріалу. У словнику іншомовних слів знаходимо

такі поняття, що визначають освітню діяльність, не обмежену певною установою, як неперервна (life-long education) та перманентна освіта (education permanente) [1]. Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що освіта впродовж життя містить такі типи навчання, як: формальне (formal), неформальне (non-formal) та інформальне (informal) [2; 3; 11; 12]. Однак, нині відсутнє однозначне трактування цих понять.

У 1997 році на Гамбурзькій конференції, учасники якої представляли міністерства й відомства, парламенти, урядові організації та міжвідомчі установи, неурядові організації, наукові співтовариства, дослідники та практики світу, що працюють у галузі освіти дорослих. Конференція відбулася під егідою Міністерства освіти і науки Республіки Болгарія, ЮНЕСКО, Інституту освіти ЮНЕСКО, європейської асоціації освіти дорослих та Інституту з міжнародної співпраці Німецької асоціації освіти дорослих тощо. Так, генеральний секретар Австрії, який є членом національної комісії з питань освітньої політики ЮНЕСКО, Г. Ешіг (Gabriele Eschig) стверджує, що поняття «неформальна освіта» доцільно тлумачити як освіту, по закінченню якої не передбачається отримання дипломів. Її колега міністр освіти й досліджень Німеччини С. Олівер Любке (S. Oliver Lübke) переконаний, що дефініцію поняття неформальна освіта варто розглядати як освіту, спрямовану на задоволення особистісних інтересів, необхідних людині в побуті та спілкуванні. Представник Швейцарії, генеральний секретар Швейцарії, який є членом національної комісії з питань освітньої політики ЮНЕСКО М. Теурілет (M. Theurillat) стверджує, що поняття «неформальна освіта» є синонімічним до поняття додаткова освіта та передбачає професійне вдосконалення дорослих, які працюють, при цьому реалізують освітньо-культурні програми для дорослих у тій чи іншій країні [12].

У 2000 році в Меморандумі Європейської Комісії в Рекомендації 1437 щодо неперервної освіти зазначено, що формальна освіта представлена початковою, загальною середньою освітою, середньо професійною й вищою освітою, освітою після закінчення вищого навчального закладу (аспірантурою й докторантурою), включає підвищення кваліфікації й перепідготовку фахівців і керівників з вищою і середньою професійною освітою в інститутах, на факультетах і курсах підвищення кваліфікації та професійної перепідготовки [8].

У Меморандумі наголошено, що неформальна освіта являє собою професійно спрямовані й загальнокультурні курси навчання в центрах освіти, на різних курсах інтенсивного навчання, семінарах, майстер-класах. Крім того, до неформальної освіти належать навчальні програми, курси, семінари, гуртки, лекторії, що організовуються і проводяться поза традиційною системою освіти. Неформальна освіта відбувається в межах формального офіційного середовища, але не є офіційно визнаною, результати навчання не завжди підтверджуються відповідними документами [8].

У документі зазначено, що інформальна освіта є загальним терміном для освіти за межами стандартного освітнього середовища – індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя, реалізується за рахунок власної активності індивідів в оточуючому культурно-освітньому середовищі; спілкування, читання, відвідування установ культури, подорожі, засоби масової інформації тощо. При цьому людина перетворює освітні потенціали суспільства в дієві чинники свого розвитку [8].

У 2001 році в Брюсселі в документі «Зробимо освіту впродовж життя реальністю» Комісією європейської спільноти було підкреслено, що неформальна освіта є рівноправною складовою освітнього процесу протягом всього життя [9]. Так, провідними завданнями програм ЄС «Освіта протягом життя» (Lifelong Learning) та «Молодь в дії» (Youth in Action) є підтримка практики неформальної освіти.

У межах проекту «Європейський центр Знань про Молодь» неформальна освіта трактується як «будь-яка організована поза формальною освітою освітня діяльність, що доповняє формальну освіту, забезпечує засвоєння тих умінь і навичок, що необхідні для соціально та економічно активного громадянина країни. Ця освітня діяльність структурована, має освітні цілі, визначені часові межі, інфраструктурну підтримку та проходить усвідомлено. Отримані знання не сертифікуються, хоча це можливо» [3].

З метою реалізації завдань цієї публікації вважаємо за доцільне дослідити думку наукового світу німецькомовних країн щодо інтерпретації поняття неформальна освіта, зокрема Німеччини, Австрії та Швейцарії.

У 1999 році німецький дослідник Д. Вольфганг (Däubler Wolfgang) у праці «Робочий час – вільний час – час навчання» «Arbeitszeit – Freizeit – Lernzeit» стверджує, що неформальне навчання є важливим елементом у процесі створення демократичного суспільства, а саме у вихованні його патріотично налаштованих громадян [14].

Відмінною є думка групи австрійських дослідників (У. Байхт (Ursula Beicht), Е. Крекель (Elisabeth Krekel), Г. Вальден (Günther Walden), які у 2004 році опублікували спільну працю «Професійна перекваліфікація – яку користь отримує учасник?» (Berufliche Weiterbildung – welchen Nutzen haben die Teilnehmer?). Науковці вважають, що поняття неформальна освіта включає будь-яку навчальну діяльність у робочий чи позаробочий час у колі фахівців, друзів, родини, що не є структурованою, організованою чи спланованою [5].

Погоджуючись із думкою австрійців, швейцарський дослідник М. Бретшнайдер (Markus Bretschneider) у роботі «Неформальна і інформальна освіта крізь призму освітньо-політичних документів Європейського Союзу» (Non-formales und informelles Lernen im Spiegel bildungspolitischer Dokumente der Europäischen Union) стверджує, що дефініцію поняття неформальна освіта доцільно інтерпретувати як сталий,

нелінійний, гнучкий розвиток компетенцій індивіда, що отримані за рахунок його активної громадянської позиції, професійній діяльності та в повсякденному житті [7].

Німецька дослідниця У. Байхт (Ursula Beicht) у праці «Професійна перекваліфікація жінок і чоловіків: порівняння між сходом і заходом» (Berufliche Weiterbildung von Frauen und Männern im Ost-West-Vergleich), 2005 переконана, що поняття неформальна освіта варто визначати як навчальну діяльність, що зумовлена освітніми потребами спільноти, прагненнями молоді до оволодіння необхідними знаннями чи вміннями, що відбувається за межами програм освітніх закладів. Дослідниця зазначає, що неформальна освіта має три форми, зокрема курси, гуртки за інтересами, громадянські об'єднання тощо [4].

У доповіді швейцарських науковців (Х. Бонін (H. Bonin), М. Бретшнайдер (M. Schneider), Х. Квінке (X. Quinke) та Т. Аренс (T. Arens) «Майбутнє освіти і роботи. Перспективи робочих вакансій та пропозиції до 2020» (Zukunft von Bildung und Arbeit. Perspektiven von Arbeitskräftebedarf und -angebot bis 2020), 2007, що була представлена в Інституті інноваційного розвитку, зазначено, що неформальна освіта являє собою навчальний процес, що відповідає структурі певної діяльності, набуває організованої форми, не належить до державних програм обов'язкової освіти та визначається її цілеспрямованістю [6].

У спільному доробку групи австрійських дослідників (Д. Домен (Dieter Dohmen), В. Хесселле (Vera de Hesselle) та К. Хімпеле (Klemens Himpele) «Аналіз можливих моделей і розробка конкретної програми освітньої економіки» (Analyse möglicher Modelle und Entwicklungen eines konkreten Konzepts zum Bildungssparen), 2007, зазначено, що поняття «неформальна освіта» доцільно трактувати як організовану, структуровану та цілеспрямовану навчальну діяльність, що здійснюється за межами закладів формальної освіти, спрямована на задоволення найрізноманітніших освітніх потреб будь-якої людини, що визнана дорослою в тому суспільстві, до якого вона належить, проте не надає легалізованого диплома [10].

У 2006 році Організацією Економічного Співробітництва та Розвитку було окреслено механізм освіти впродовж життя, а саме:

- формальне навчання – належить до вивчення через програму інструкцій в освітній установі, навчальному центрі для дорослих або на робочому місці, результати якого визнаються у вигляді дипломів, сертифікатів із зазначеною кваліфікацією або у вигляді свідоцтв;
- неформальне навчання – належить до вивчення через програму, але, зазвичай, не оцінюється й не призводить до сертифікації;
- інформальне навчання – належить до вивчення буденних речей, процесів, що пов'язані із сім'єю, роботою, діяльністю у вільний час тощо [13].

У 2007 році Європейським центром розвитку професійної освіти для країн Євросоюзу було конкретизовано дефініцію понять формальне, неформальне та інформальне навчання, а саме:

- формальне навчання – навчання, що здійснюється в структурованому та організованому середовищі (в початковому закладі, центрі навчання або на робочому місці) і чітко позначається як навчання (з точки зору завдань, тривалості або ресурсів);
- неформальне навчання – навчання, засноване на запланованій діяльності, яка явно не позначена як навчання (з точки зору завдань, тривалості навчання або підтримки тих, хто навчається), але яка містить значимий навчальний елемент, але, зазвичай, не завершується сертифікацією;
- інформальне навчання (спонтанне навчання) – навчання, що є результатом повсякденної діяльності, пов'язаної з роботою, сім'єю або дозвіллям. Воно не структуроване й не організоване [2; 11].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, на основі джерелознавчого аналізу наукової літератури нами було доведено, що з позиції німецькомовного наукового світу поняття «неформальна освіта» має значну варіативність трактувань, проте на нашу думку, його сутність полягає в існуванні будь-якої організованої систематичної освітньої діяльності, що проводиться поза межами формальної системи освіти для забезпечення обраними (визначеними) видами навчання окремих підгруп населення, як дорослих, так і дітей.

Крім того, створення системи неформальної освіти може забезпечити умови для самореалізації кожної особистості, морального вдосконалення за рахунок надання широких можливостей у виборі напряму й форм освітньої діяльності, як у професійній сфері, так і в різних сферах дозвілля.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Перспективним може бути вивчення й узагальнення зарубіжного досвіду щодо розвитку неформальної освіти в її ретроспективі в німецькомовних країнах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. – К. : УРЕ, 1985. – 968 с.
2. Терьохіна Н. Неформальна освіта як важлива складова системи освіти дорослих / Наталя Терьохіна // Порівняльно-педагогічні студії. – 2014. – № 6 (20). – С. 109–114.
3. Шапочкіна О. В. Неформальна освіта: зарубіжний досвід організації / О.В.Шапочкіна // Неперервна освіта за кордоном. –2011. – Ч. 7. – С 122–125.
4. Beicht U. Berufliche Weiterbildung von Frauen und Männern im Ost-West-Vergleich / Ursula Beicht // Bundesinstitut für Berufsbildung, Research Special. – Heft 10. – Bonn, 2005. – S. 24–38.

5. Beicht U. Berufliche Weiterbildung – welchen Nutzen haben die Teilnehmer? / Ursula Beicht, Elisabeth Krekel, Günther Walden // Bundesinstitut für Bildung und Forschung. – 2004. – № 5. – S. 5–9.

6. Bonin H. Zukunft von Bildung und Arbeit. Perspektiven von Arbeitskräftebedarf und -angebot bis 2020 / H. Bonin, M. Schneider, H. Quinke, T. Arens // Institut zur Zukunft der Arbeit: IZA Research Report. – № 9. – Bonn, 2007. – S. 179–183.

7. Bretschneider M. Non-formales und informelles Lernen im Spiegel bildungspolitischer Dokumente der Europäischen Union [Die elektronische Ressource] / Markus Bretschneider. – Das Regime des Zugriffs : <http://www.die-bonn.de>.

8. Commission of the European Communities : Memorandum on Lifelong Learning, SEC (2000) 1832. – Brussels, 2000. – 112 p.

9. Commission of the European Communities (2001): Making a European Area of Lifelong Learning a Reality. – Brussels : COM, 2001. – 98 p.

10. Dieter D. Analyse möglicher Modelle und Entwicklungen eines konkreten Konzepts zum Bildungssparen / Dohmen Dieter ; Vera de Hesselle, Klemens Himpele. – Bonn, Berlin, 2007. – S. 42–56.

11. Federighi P. Non-formal Education : Glossary of Adult Learning in Europe / P. Federighi. – Hamburg : UNESCO Institute for Education, 1999. – 130 p.

12. Hamburg Declaration on Adult Learning [Electronic resource] // The Fifth International Conference, On Adult Education Hamburg. – URL : <http://www.unesco.org>.

13. OECD. New OECD Activity on Recognition of non-formal and informal Learning. Guidelines for Country Participation. – OECD. – 2006. – P. 4.

14. Wolfgang D. Arbeitszeit – Freizeit – Lernzeit / Däubel Wolfgang // Beiträge zur Zukunftswerkstatt «Zeitpolitik und Lernchancen». – Duisburg, 1999. – 77 p.

РЕЗЮМЕ

Солощенко В. Н. Интерпретация понятия неформальное образование: взгляд немецкоговорящего общества.

В статье показана вариативность интерпретации понятия неформальное образование с позиции ученых немецкоговорящих стран, а именно Германии, Австрии, Швейцарии и других. Определено, что образование на протяжении жизни содержит определенные типы обучения: формальное, неформальное и информальное. Доказано, что интерпретация понятия «неформальное образование» имеет широкую вариативность, его сущность состоит в существовании определенной организованной, систематической образовательной деятельности, которая проводится за территорией формальной системы образования для гарантии выбранным (определенным) видам обучения отдельных подгрупп населения, как взрослых, так и детей.

Ключевые слова: формальное образование, неформальное образование, информальное образование, взрослые, немецкоговорящие страны, развитие.

SUMMARY

Soloshchenko V. Interpretation of concept of informal education: outlook of German-speaking society.

Variability of interpretation of concept of informal education from a position of the researchers of German-speaking countries is shown in the article, namely Germany, Austria, Switzerland and others. It is defined that education throughout life contains certain types of training: formal, non-formal and informal. It is proved that the concept of informal education has wide variability of the interpretation, its essence consists in

existence of a certain organized, systematic educational activity which is carried out behind the territory of a formal education system for a guarantee to the chosen (certain) types of training of separate subgroups of the population, both adults, and children.

The terms «formal», «non-formal» and «informal» serve the systematization and description of the multifaceted learning processes that may occur consciously or by chance in various contexts and be organized in very different ways; their use however is still not uniform. The terms have been discussed extensively, including in the feasibility study prepared as part of the «Lifelong learning passport with certification of informal learning».

For the Commission of the European Communities on the other hand formal and non-formal learning are unequivocally intentional, informal learning is “not necessarily” so. Informal learning thus takes place in all life contexts; it may be intentional and directed but also, as in most cases, be done quite incidentally. It does not usually lead to any certification. Non-formal learning processes on the other hand under the EU’s definition take place outside the main systems of general and vocational education and may, but do not have to, lead to formal certificates.

The definition used by the OECD in the guidelines for this activity defines different boundaries:

Formal learning refers to learning through a programme of instruction in an educational institution, adult training center or in the workplace, which is generally recognized in a qualification or a certificate.

Non-formal learning refers to learning through a programme but is not usually evaluated and does not lead to a certification.

Informal learning refers to learning resulting from daily work-related, family or leisure activities.

The main criterion that differentiates formal learning from the other two forms of learning for the OECD is the qualification and certification of learning. This means that CET resulting in a recognized certificate counts as formal learning. Non-formal learning also takes place in organized contexts but is generally not a subject to evaluation or certification – and hence does not lead to an entitlement. The OECD’s definition of informal learning primarily targets unintentional learning processes on the job, in the family or during leisure time.

Key words: *formal education, non-formal education, informal education, adult, German-speaking countries, development.*

УДК: 374.013.83

Н. О. Терьохіна

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ: АМЕРИКАНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

У статті розкриваються теоретичні й методичні засади неформальної освіти дорослих у США, досліджується еволюція освіти дорослих в американській педагогічній літературі; виявляються провідні чинники розвитку освіти дорослих у Сполучених Штатах Америки, розкривається її значення на сучасному етапі розвитку суспільства. Доведено, що освіта дорослих є найдавнішим видом освіти у Сполучених Штатах. Вона має тривалу історію та цілу низку особливостей, яка містить широкі потенційні можливості для неперервної освіти.

Ключові слова: *неперервна освіта, дорослий, освіта дорослих, неформальна освіта дорослих, американський контекст.*